

Dnyanplus Academy

NDMA

राज्यसेवा व UPSC

संपूर्ण One Liner

NDMA म्हणजे National Disaster Management Authority अर्थात राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण, ही भारतातील आपत्ती व्यवस्थापनासाठी सर्वोच्च राष्ट्रीय स्तरावरील वैधानिक संस्था आहे.

NDMA ची स्थापना — आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम, 2005 अंतर्गत करण्यात आली.

आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम — 2005 मध्ये संसदेत मंजूर करण्यात आला.

NDMA चे मुख्यालय — नवी दिल्ली येथे आहे.

NDMA चे प्रमुख — भारताचे पंतप्रधान पदसिद्ध अध्यक्ष असतात.

NDMA मधील सदस्य — अध्यक्षसह कमाल 9 सदस्य असू शकतात; त्यापैकी एक सदस्य उपाध्यक्ष म्हणून नियुक्त केला जाऊ शकतो.

NDMA चे प्रमुख कार्य — आपत्ती व्यवस्थापनासाठी धोरणे, योजना आणि मार्गदर्शक तत्वे निश्चित करणे.

NDMA चे उद्दिष्ट — आपत्तींचे प्रतिबंध, शमन, तयारी, प्रतिसाद, बचाव, पुनर्वसन, पुनर्बांधणी आणि पुनर्प्राप्ती यासाठी राष्ट्रीय स्तरावर प्रभावी व्यवस्था निर्माण करणे.

NDMA ची भूमिका — केंद्र सरकार, राज्य सरकारे, केंद्रशासित प्रदेश आणि विविध आपत्ती व्यवस्थापन संस्थांमध्ये समन्वय साधणे.

राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन योजना — NDMA च्या मार्गदर्शनाखाली राष्ट्रीय स्तरावरील आपत्ती व्यवस्थापन नियोजनाची चौकट तयार केली जाते.

आपत्ती शमन — आपत्तीमुळे होणारे जीवित व मालमत्तेचे नुकसान कमी करण्यासाठी पूर्वतयारी व संरचनात्मक उपाय करणे.

आपत्तीपूर्व तयारी — पूर्वसूचना, प्रशिक्षण, जनजागृती, मॉक ड्रिल, आपत्कालीन योजना आणि संसाधनांची तयारी यांचा समावेश होतो.

आपत्ती प्रतिसाद — आपत्ती घडल्यानंतर बचाव, मदत, वैद्यकीय सेवा, स्थलांतर आणि तातडीच्या आवश्यक सेवा उपलब्ध करून देणे.

पुनर्वसन — आपत्तीग्रस्त लोकांना सामान्य जीवनाकडे परत आणण्यासाठी आवश्यक सामाजिक व आर्थिक मदत करणे.

पुनर्बांधणी — आपत्तीमुळे नुकसान झालेल्या घरे, रस्ते, पूल, सार्वजनिक इमारती आणि इतर पायाभूत सुविधांची पुनर्बांधणी करणे.

NDMA ची मार्गदर्शक तत्वे — केंद्र व राज्य पातळीवरील विविध विभागांना आपत्ती जोखीम कमी करण्यासाठी मार्गदर्शन करतात.

राज्य आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण — SDMA म्हणजे State Disaster Management Authority असून प्रत्येक राज्यात आपत्ती व्यवस्थापनासाठी राज्यस्तरीय संस्था आहे.

SDMA चे अध्यक्ष — संबंधित राज्याचे मुख्यमंत्री असतात.

जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण — DDMA म्हणजे District Disaster Management Authority असून जिल्हास्तरावर आपत्ती व्यवस्थापनाचे नियोजन व समन्वय करते.

DDMA चे अध्यक्ष — सामान्यतः जिल्हाधिकारी किंवा जिल्हा दंडाधिकारी असतात; राज्याच्या रचनेनुसार संबंधित जिल्हा प्रशासनाची भूमिका असते.

राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद दल — NDRF हे विशेष प्रशिक्षित दल असून आपत्तीच्या वेळी शोध, बचाव आणि प्रतिसादासाठी कार्य करते.

NDRF आणि NDMA — NDMA धोरण व मार्गदर्शन करते, तर NDRF प्रत्यक्ष आपत्ती प्रतिसादातील विशेष बचाव कार्य करते.

राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन संस्था — NIDM म्हणजे National Institute of Disaster Management, जी प्रशिक्षण, संशोधन, क्षमता विकास आणि आपत्ती व्यवस्थापन शिक्षणासाठी महत्त्वाची संस्था आहे.

NDMA अंतर्गत आपत्ती व्यवस्थापनाचा दृष्टिकोन — आपत्ती झाल्यानंतर मदत करण्यापेक्षा आपत्तीचा धोका आधीच कमी करण्यावर अधिक भर देण्याची संकल्पना महत्त्वाची आहे.

आपत्ती जोखीम कमी करणे — Disaster Risk Reduction (DRR) अंतर्गत आपत्तीची शक्यता व परिणाम कमी करण्यासाठी दीर्घकालीन उपाय केले जातात.

बहुआपत्ती दृष्टिकोन — भूकंप, पूर, चक्रीवादळ, भूस्खलन, दुष्काळ, सुनामी, औद्योगिक दुर्घटना, जैविक आपत्ती आणि इतर संकटांसाठी आपत्ती व्यवस्थापन व्यवस्था विकसित केली जाते.

भूकंप व्यवस्थापन — भूकंपरोधक बांधकाम, जोखीम नकाशे, जनजागृती, मॉक ड्रिल आणि आपत्कालीन प्रतिसाद यांवर भर दिला जातो.

पूर व्यवस्थापन — पूरपूर्व सूचना, नदीपात्र व्यवस्थापन, पूरनकाशे, स्थलांतर योजना आणि बचाव व्यवस्था महत्त्वाची आहे.

चक्रीवादळ व्यवस्थापन — पूर्वसूचना, वेळेवर स्थलांतर, निवारा केंद्रे आणि आपत्कालीन प्रतिसाद यांना विशेष महत्त्व आहे.

सुनामी व्यवस्थापन — पूर्वसूचना प्रणाली, किनारी भागातील जनजागृती आणि जलद स्थलांतर महत्त्वाचे आहे.

NDMA आणि तंत्रज्ञान — उपग्रह, भौगोलिक माहिती प्रणाली, दूरसंवेदी तंत्रज्ञान, डिजिटल नकाशे आणि पूर्वसूचना प्रणाली यांचा आपत्ती व्यवस्थापनात वापर केला जातो.

NDMA आणि हवामान बदल — हवामान बदलामुळे वाढणाऱ्या अतिवृष्टी, उष्णतेच्या लाटा, दुष्काळ, चक्रीवादळे आणि इतर हवामान-संबंधित जोखमींसाठी आपत्ती जोखीम कमी करण्यावर भर दिला जातो.

महत्त्वाची परीक्षात्मक साखळी — आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम, 2005 → NDMA → पंतप्रधान अध्यक्ष → राष्ट्रीय स्तरावरील धोरण व मार्गदर्शन → SDMA → मुख्यमंत्री अध्यक्ष → DDMA → जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी → NDRF → विशेष बचाव व प्रतिसाद दल.